

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
ערכים בידי ד"ר נחמה ליבוביץ
סנת העשרים

חיי-עדה (תשכ"א)

פרק כ"ד

א. שאלה כללית:

אברנאל מקשה לפרשתנו:

למה צוה אברהם שלא יקח אשה מבנות הכנעני, האם מפני שהיו עובדי עבודה זרה, גם בעבר הנהר היו כן ומה הואיל בתקנתו? והנה: אם יצחק צוה ליעקב כן, היה מפני הנסיון שראה שהיו מורת רוח לו ולרבקה ולא נסה בזה אברהם. ומדוע הרחיק בנות כנען ולא הרחיק בנות בתואל ונחור שהיו רעים וחטאים מצד אמונותיהם כאנשי כנען, כל שכן שאמר "אשר אנכי יושב בקרב" - דרשוהו חז"ל על ענר אשכול וממרא והם היו אנשים טובים ובעלי בריהו ולמה אסרם?

והנה הסובות אחדות לשאלתו:

המדרש הגדול בראשית: כי אל ארצי ואל מולדתי חלך:

והלא כולם עובדי עבודה זרה, דכתיב (יהושע כ"ד) "בעבר הנהר יסבו אבותיהם מעולם הרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלוהים אחרים" - ואברהם יצא מהם!! אלא אמר אברהם: הואיל ואני מגיד - אגיד ממפתחי ומבית אבי, שהן קודם לכל, ולא עוד אלא שהן קרובי מזובה". מכאן אמרו: לעולם תהא דעתו של אדם קרובה לקרוביו, ואם יש לו (קרובים) עושה בטובתו, וכן הוא אומר (יעקב נ"ח ז') "ומבשרך אל תתעלם".

דרשות הר"ן (רבנו נסים) על התורה: (מתוך הדרשה החמישי):

המצוות והעברות אשר בתורה הם על חתי פגזם: מהם שיעשו רושם בגוף ובנפש, כמדות וכמעשים, ומהם שיעשו רושם בנפש בלבד כאמונות. והנה אותם שיעשו רושם בגוף ובנפש הם אשר יעשו רושם אל הבנים המשתלשלים מהם, כשנאה ונקמה וכאזריות וכזימה ורכילות, ודומיהם, שהן יעשו רושם בנפש מהצד שהן עברות, ובגוף, לפי שהמדות יפעלו בליחות, כמו שהליחות יעשו תכונה במידות. (כי כמו כאשר יהיה דם הלב רותח, יהיה האדם כעסן, כן מי שיכעס יעזה דם לבו רותח). הנה אם כן אותן המידות יחייבו המזגים הגופניים ולזה ימחק ענינם לבנים, וזה רוע אנשי כנען.

אמנם הדברים העושים רושם בנפש בלבד והם האמונות עם היותן כוזבות ורעות, לא יתפסו בבנים. ולזה לבן ובתואל עם היותם עובדי עבודה זרה כוכבים לא היה מחוייב שיעבור רושם לבניהם, ולכן בחר אברהם בהם והרחיק בנות הכנענים. ולכן היו האבות מזה ידיו מהתחתן בבנות כנען להיות הכנותיהם הלבניות (=מלכות לב) רעות ומועברות לבניהם אחריהם על הצד שאמרנו, כי הן רושמות הנפש והגוף ולכן ימחקו לבניהם אחריהם.

שאלה דוד לוצאט:

האם היה מתחתן בהם, טוב לא יתכן לישראל להוריש הכנעני מארצו, אחרי היותם אחים, כמו ולא יתגרו מלחמה במואב, עמון ואדום.

- (1) מה ההבדל בין שלש התשובות?
- (2) התוכל להוכיח מפסוקים בפרשת לך לך שאין לקבל את תשובתו של המדרש הגדול?
- (3) התוכל להוכיח מפסוקי התורה שבאמת היה רוע אנשי כנען מזה המין שתארו הר"ן?
- (4) התוכל להוכיח מפסוקי פרשת לך לך, שאין ממש בתשובתו של הר"ן?
- (5) התוכל לתת תשובה אחרת לשאלת אברנאל משלושת התשובות הנ"ל?

ב. שאלות בראשית:

- (1) ה' ד"ה אולי: ימצא על טעמים רבים, וכן (הושע ח' ז') "אולי יעזה זרעם: יאכלוהו" (א) מה הם "הטעמים הרבים" הבא דוגמאות לאחדים מהם!
- (ב) מה ראה להביא ראייתו דוקא מהושע, ולמה לא יביא ראייתו מן הקרוב לו מבראשית כ"ז י"ב?

מה קשה לו?

ה הוא יחלף מלאכו: הפילה, ואלו היתה נבואה, לכה אמר (פ' ח') "ואם לא תאבה האשה?"

- (א) לא חשב טעם: טעמוד בארץ-ישראל, מה קשה לו?
- (ב) טעם "לא חשב" בעבור אברהם שהוא העיקר. מה הדמיון בין מקומנו לבין דבריו כ"ו ג'?

- (4) י"ב ד"ה הקרה נא לפני: כטעם הכן חפצי לפני, וכן (כ"ז) "כי הקרה ה' אלוהיך"
- (5) י"ד ד"ה אותה הוכחת: נסמך העבד על תפלה הנביא, מהטעם ענהו והוכיח בחלום על יד המלאך שהוא סליח ה' לעזרו. והעבד חשב, כי אין עם נדיב כמו משפחת אדוניו. נרבים יחמהו באמרם, ולא טאל כהוגן, ולא ידעתי למה, כי אלו היתה נערה אחרת שתשקהו ותיזקה לגמליו ומצא שהיא ממחפחה אחרת, היה עוזב אותה ולא הפסיד כלום. כי "ויאמר בת מי את" פרושו וכבר אמר לה קודם שיתן לה כלים, וכן אמר (פסוק מ"ז) "ואטאל אותה ראשים הנזם"; וכלל הדבר, שהתפלל לה שיוכיח אחת ממשפחת אדוניו, וההוכחה, שתעשה דרך מוסר, כמו בת נדיב, והטעם שמע תפלתו. ודרך יונתן אחרת.
- (6) כ"ב ד"ה נזם: יש נזם שהוא באף, גם באזן, וסעל האף יורד מעל פתיל קסור במצח.
- (7) ג"ט: ד"ה מניקתה: בימים הקדמונים.
- ג. ד': ה' אלוהי השמים אבי לקחני מבית אבי רס"י: ולא אמר "ואלוהי הארץ" ולמעלה הוא אומר (ג') "ואחביעך בה" אלוהי השמים ואלוהי הארץ! אמר לו: עכשו הוא אלוהי השמים ואלוהי הארץ שהרגלתיו בפי הבריות, אבל כולקחני מבית אבי היה אלוהי השמים ולא אלוהי הארץ, טלא היו באי עולם מכירים בו וסמו לא היה רגיל בארץ. אבן-כספני מחנה כסף ג' ד"ה אלוהי השמים ואלוהי הארץ. ואין קושיה, כי אחרי כן לא אמר רק "ואלוהי השמים", כי כבר הודעתיו, שהביאור תסר ועזיבתו אינו תמס.
- (1) הסבר את המלים המסומנות בקו?
- (2) מה ההבדל העקרוני בין סתי הסיסות הפרסניות המיוצגות כאן ע"י סני הפרסניות?

הסאלות המסומנות X קרות והמסומנות XX קרות ביותר, יפתור כ"א לפי הבנתו. סאלות וגם חסובות יש לסלוח לד"ר נחמה ליבוביץ, קרית-משה, ירוסלים.